

Inhoud

Inleiding 7

Gerson F.

tikkende tijdbom op een witte racefiets 13

Rogier

barbaar met twee universitaire graden 27

Kobus L.

de dood van een zigeunerkoning 43

Aaldert van E.

een lijdensweg ter wille van het kruis 57

Roland, Lucas

en de zegeningen van tbs 79

Willem en Joep

Google als strafblad 93

Francisca, Sarah en Ikram

en de stem van het slachtoffer in de rechtszaal 107

Volkert van der G.

en de lakmoesproef van de rechtsstaat 129

Peter S.

fifteen months of fame 145

Richard L., Paul V.

en het alledaagse kwaad 161

Inleiding

Als ik op 21 januari 2021 zaal G1 betreed van het gerechtshof in Den Haag, merk ik dat ik de enige bezoeker ben. De drie rechters en de officier van justitie zitten klaar. Er is geen verdachte, geen advocaat, geen andere journalist en geen publiek. Toch betreft het hier een ernstige zaak die heel veel beroering heeft veroorzaakt en waar iedereen een mening over heeft: een zeer gewelddadige verkrachting in Rotterdam.

Zaal G1 is de grootste ruimte van het Haagse Paleis van Justitie. De wanden zijn met stemmig, donker hout betimmerd, een foto van de koning hangt achter de rechters en er zijn twee publieke tribunes, waarvan een verhoogd deel achter glas. Dit keer zijn alle stoelen leeg, op mijn zitplaats na. Ik zet mijn microfoon neer en de rechter (hier raadsheer geheten) spreekt het vonnis (hier arrest geheten) feitelijk alleen voor mij uit. Dit is het proces tegen Gerson F., dat uitgebreid wordt beschreven in hoofdstuk 1. Het tafereel is niet ongebruikelijk: een rechtszaak met weinig tot geen publiek. In de 25 jaar dat ik als rechtbankverslaggever van RTV Rijnmond in rechtszalen kom, valt mij telkens op dat er binnen geen publieke belangstelling is, terwijl er buiten des te meer over concrete zaken wordt gesproken en gediscussieerd. Met hele stellige meningen.

Nederland heeft zeventien miljoen bondscoaches wordt wel eens schertsend gezegd. In die lijn kan worden gesteld dat er ook zeventien miljoen rechters zijn. Het is goed dat de rechtspraak zo leeft, rechters zijn er ten slotte om de maatschappij te dienen. Echter, in de commentaren op verdachten, advocaten, rechters en straffen ontbreekt de nuance geregeld en blijken de misverstanden over de rechtspraak hardnekkig. Een schone taak dus voor journalisten om enige duiding te geven, in reportages, artikelen of een boek.

De komende tien hoofdstukken zijn een selectie van de rechtszaken die ik als journalist heb bijgewoond. Het zijn vaak

zeer heftige delicten en de beschrijving ervan vertelt niet alleen het verhaal van de verdachte en het slachtoffer, het toont ook de grote complexiteit van strafzaken. Kan een dader ook een slachtoffer zijn? Is die 'slechte jeugd' een cliché-smoes van advocaten? Moet criminelen vooral een lesje worden geleerd met fikse straffen, of is tbs een betere oplossing? Zijn moordenaars a priori monsters of zit 'het beest' in ons allemaal? Sterker, loopt misschien iedereen de kans in het beklagdenbankje terecht te komen? Een vraag die ik ook nadrukkelijk mijzelf wil gaan stellen, in de hoop dat u dat als lezer ook doet.

Het belang van kennis en nuance wordt mij in juli 2021 nog weer eens duidelijk als Gert-Jan Segers, voorman van de ChristenUnie, er een boze tweet uit gooit. "Ik begrijp dit niet. Een 15-jarig meisje wordt verkracht en verhandeld. Alleen verkrachting kent al een maximumstraf van twaalf jaar, maar deze daders gaan tien maanden en 79 dagen de cel in." Segers reageert op een kort nieuwsartikel over de zaak. Wie het vonnis leest, ziet dat de politicus de plank mislaat. Het betreft een trieste zaak in Friesland waarbij een zeer jong meisje zichzelf als prostituee aanbiedt en haar eerste klant haar daarna gaat rondrijden naar andere mannen. Een vriend van hem doet dat ook eenmalig en heeft geen seks met haar. Van verkrachting is geen sprake, zeker niet bij de tweede man die 'slechts' 79 dagen cel krijgt en die het meisje niet eens heeft aangeraakt. Ondanks dat het Kamerlid nota bene door rechters wordt gewezen op de verkeerde inhoud van zijn tweet laat hij deze staan, daarmee bijdragend aan de onterechte ophef die ontstaat over het vonnis.

Het is een van de vele voorbeelden van kort door de bocht-re-deneringen over misdaad en rechtspraak waarbij de werkelijkheid zoveel meer te vertellen heeft. In de volle omvang wordt dat zichtbaar bij de avondklokrellen van eind januari 2021. Vanwege de coronapandemie is het gedurende enige tijd verboden om 's avonds na negen uur de straat op te gaan. Op verschillende plaatsen in het land breken rellen uit en worden winkels geplunderd. Vooral jonge mannen zoeken de confrontatie met de politie. Ze gooien met stenen, flessen, molotov-

cocktails, hekken en alles dat los en vastzit. De Tweede Kamer is het van links tot rechts eens: dit is tuig, reljeugd, het zijn straatterroristen. Premier Mark Rutte neemt dit vocabulaire over en vindt dat voldoende analyse. “Dit is crimineel gedrag en dan gaan we niet zoeken naar diepe sociologische betekenissen of oorzaken. Het moet gewoon stoppen.”

De boosheid regeert en tijdens een Kamerdebat zegt hij: “Wat ik wil voorkomen is dat wij, door ons te gaan verdiepen in een mislukte jeugd of wat mensen ook maar overkomt waardoor ze tot dit idiote gedrag aangezet worden, enigszins een soort van vergoelijking gaan geven voor dit gedrag.” Wat Rutte hier verwacht, is het klassieke verschil tussen *begrip* en *begrijpen*. Alsof het blootleggen van de oorzaak van geweld direct een rechtvaardiging is. Niemand heeft begrip voor de relschoppers, maar als we begrijpen wat hen tot het stenengooien heeft gedreven, kan de politie misschien een volgende keer beter anticiperen. Of wellicht kunnen jongerenwerkers het voorkomen, etc.

De definitieve analyse van de avondklokrellen moet nog komen maar een eerste, voorzichtige conclusie is wel te trekken. Ik heb zelf meerdere rechtszaken tegen de relschoppers bijgewoond en het beeld, door justitie bevestigd, is dat het bepaald geen beroepscriminelen of straatterroristen zijn geweest. Jongens zonder strafblad die uit nieuwsgierigheid gaan kijken en tot hun eigen verbazing ineens een zak M&M's jatten uit de opengebroken Zeeman. Die geen idee hebben waarom ze het hebben gedaan. Verdachten met gezinnen, banen en opleidingen. Voor wie de term ‘tuig’ misschien slaat op die paar minuten in januari, maar bepaald niet voor de rest van hun leven. Als betrekkelijk normale mensen overgaan tot bijna anarchistisch gedrag, is het dan niet zinvol om de oorzaak van hun uitpattingen te onderzoeken? Is het niet wat makkelijk om de relschoppers weg te duwen en weg te zetten als een soort agresieve aliens, terwijl het in werkelijkheid de buurjongen is, het neefje, gewoon een van ons?

De zaken die in dit boek worden beschreven – moord, verkrachting, fraude, drugshandel en, jawel, relletjes – zijn ingrij-

pend en ernstig. Op geen enkele wijze moet begrip worden gevraagd voor dit wangedrag, maar als we het proberen te begrijpen, kunnen we er misschien ook iets van leren. Het is het verhaal achter het delict, voor een ieder die een mening heeft over de wereld van de misdaad en die iets verder wil kijken dan zijn neus lang is. Voor mensen als Mark Rutte en Gert-Jan Segers, maar ook voor ieder ander die zijn of haar oordeel wil aanscherpen, is dit boek geschreven.

Gerson F.

tikkende tijdbom op een witte racefiets

21 juli 2018 belooft een warme zomerdag te worden. In de vroege ochtend knijpt een jongen in de remmen van zijn witte racefiets om op de Erasmusbrug een plaatje te schieten. Ogen-schijnlijk een doorsnee tafereeltje. De Erasmusbrug is sinds de opening in 1996 uitgegroeid tot het icoon van Rotterdam. Op elk moment van de dag zijn er mensen te vinden die vanaf de brug de skyline van de stad fotograferen. Niemand kan bevroeden dat de fietser tien minuten daarvoor een meisje gruwelijk heeft verkracht en haar daarna probeerde te wurgen.

Het plaats delict ligt hemelsbreed twee kilometer verderop: De Esch, in Kralingen. Het slachtoffer woont daar in een studentenhuis. Buren hebben geschreeuw gehoord. De dader drukt haar keel dicht door een opgerold T-shirt strak te trekken. Hij slaat haar een paar keer op het hoofd. Daarna legt hij haar op de buik, trekt haar legging en onderbroek omlaag en met een haakse beweging van zijn vingers scheurt hij haar vagina ruw open. Volgens een getuige schijnt hij met zijn telefoon licht bij tijdens het geweld.

Zowel de hevige bloedingen als de wurging zijn potentieel dodelijk. Snel ingrijpen in het ziekenhuis redt haar leven, door een buisje in de luchtpijp aan te brengen. De dader is op dat moment al thuis aangekomen in Rotterdam-Zuid. Misschien bekijkt hij vlak voor het slapen gaan nog even op zijn gemak de foto's die hij op de brug heeft genomen, terwijl zijn slachtoffer voor haar leven ligt te vechten.

Het incident leidt tot veel beroering. Een week later wordt een stille tocht gehouden, lopende vanaf het Centraal Station van Rotterdam naar het stadspark bij de Herman Bavinckstraat. Dezelfde route die het slachtoffer heeft afgelegd op haar fiets. Achtervolgd door een haar onbekende man, als een roofdier op zoek naar een prooi. Een van de vrouwen waarop zijn

oog valt, is de Indonesische studente. Zij is in het kader van een uitwisselingsprogramma naar Rotterdam gekomen en studeert aan de Erasmus Universiteit. Het instituut dat net als de brug zijn naam heeft ontleend aan de wijsgeer.

De recherche tuigt bij dit soort incidenten direct een groot team op. Bij ernstige zaken vaak een man of twintig. Het zijn standaardberichten die bijna klinken als een automatische, administratieve handeling. Het team 'De Esch' is supergemotiveerd. Dag en nacht worden beelden bekeken van camera's langs de route die de dader mogelijk heeft gereden en binnen een week is het raak. Een agent herkent het gezicht van een jongen die in de omgeving van de Slinge woont in Rotterdam-Zuid. Er is ook DNA gevonden dat matcht met Gerson F.: een jongen van 18 jaar. De schok in de stad is groot: wat kan zo'n jochie hebben bezielde? Waar gaan we als maatschappij naartoe als pubers dergelijke misdrijven plegen? De verdachte bekent direct.

Op 6 juni 2019 staat Gerson F. terecht, in zaal 1 van het gerechtshof in Rotterdam. Doorgaans zijn slachtoffers aanwezig bij de zitting. Ze krijgen de mogelijkheid een verklaring voor te lezen en kunnen een schadeclaim indienen. De Indonesische studente is er niet. Een bezoek aan de rechtszaal zou emotioneel te zwaar voor haar zijn en zij wil de verdachte niet onder ogen komen. Nelleke Stolk, haar advocaat, vertegenwoordigt haar in de rechtszaal en namens de vrouw wordt een verklaring voorgelezen. "Je hebt mij zoveel pijn toegebracht dat het niet te beschrijven valt. Maar de bittere waarheid is: jij kan mij nooit méér pijn toebrengen, dan dat jij jezelf hebt aangedaan. Ik zal deze moeilijke tijd doorkomen, ik zal er zelfs sterker uitkomen dan ik ooit geweest ben. Ik geloof in mijzelf."

De naam van het meisje zal niet één keer vallen tijdens het proces, dat is ook zo afgesproken met de rechtbank. Die noemt haar consequent 'de aangeefster'. Een juridisch correcte term:

zij heeft immers aangifte van verkrachting gedaan. Al klinkt het wat formeel.

Het binnenkomen van de verdachte is altijd een bijzonder moment. Er zijn tegenwoordig geen aanhangers meer van de Italiaanse criminoloog Cesare Lombroso (1835-1909), die menen dat een geboren crimineel aan zijn uiterlijk te herkennen is. Desalniettemin wil iedereen altijd weten 'hoe ziet-ie eruit'? Het is een vraag die mij als rechtbankverslaggever menigmaal is gesteld op de redactie, na terugkomst uit een rechtszaak. Rechtbanktekenaars ontlenen er mede hun bestaan aan: het kwaad moet toch een gezicht krijgen. Hoe zou de brute verkrachter van De Esch, de man die schijnbaar achteloos een meisje wilde wurgen, eruit zien? Welk beest maakt hier zijn opwachting in de rechtszaal?

Als verslaggever zit ik pal achter het hekje, dat de publieke tribune scheidt van de werkelijke 'arena': de ruimte waar de verdachte, de officieren van justitie, rechters, griffier en advocaten zitten. Verdachten verblijven in Rotterdam in het arrestantenverblijf, onder de rechtbank. Ze worden opgehaald en geflankeerd door de parketpolitie. De deur naar de rechtszaal, ook wel de artiesteningang genoemd, zit aan de linkerkant. Ik hoor de sleutel in het slot knarsen en Gerson F. komt binnen. Zonder op of om te kijken gaat hij naar zijn stoel. Hij is klein en tener, bijna een kind nog. Korte krulletjes, grijze hoodie aan. Hij gaat zitten en zegt het moeilijk te vinden om te praten, met zoveel mensen in de zaal. De rechter knikt.

Het gesprek met Gerson geeft een beeld van een nacht in Rotterdam, waarin iedere vrouw het slachtoffer had kunnen zijn. "Ik was boos, voelde mijn vingers tintelen en wilde iemand pijn doen", is zijn openingsstatement. "Echt veel pijn, tot ik weer tot rust kom."

Gerson F. blijkt een tikkende tijdbom op een fiets te zijn geweest. Hij doet het vaker als hij gefrustreerd is: uren rondjes rijden door de stad, op zijn witte racefiets. Om zich af te reageren en de spanning kwijt te raken. "Doelloos, meestal rond Rotterdam cs. Om het hoofd leeg te maken." Soms gaat hij

ook neuken zoeken. Hij heeft weinig geld en leeft van een uitkering. Deze nacht, om half vijf, komt hij eerst een jonge vrouw tegen bij de Claes de Vrieselaan in Rotterdam-West. Hij legt zijn hand op haar mond, grijpt haar bij haar linker bil en pakt haar telefoon. De vrouw weet te ontkomen.

Hij rijdt verder en ter hoogte van het stadion van Excelsior in Kralingen ziet hij een ander doelwit, een meisje op een fiets. De studente is naar een feest geweest, aangekomen op Rotterdam CS en van daaruit gaat ze naar huis. Gerson achtervolgt haar tot haar woning en als ze haar fiets neerzet, voltrekt zich het beschreven drama. Zijn boosheid is daarna kennelijk verdwenen, getuige de rust die hij neemt om even later doodgemeedereerd een foto te nemen op de brug.

Deze nacht is er een directe aanleiding geweest voor zijn ‘woede-tocht’. Hij heeft net te horen gekregen dat zijn vriendin N. naar een gesloten afdeling wordt gebracht, van de inrichting waar zij verblijft. Ze is zo’n beetje zijn enige houvast in het leven en dat dreigt hij nu kwijt te raken. “Ik kreeg het gevoel dat heel de wereld tegen mij was.” N. en Gerson hebben elkaar in een tehuis leren kennen.

In de rechtszaal ontvouwt zich langzaam het nog jonge leven van Gerson F. We dalen steeds dieper af in de spelonken van het menselijk bestaan. Ik realiseer mij dat alle aandacht in de media logischerwijs tot nu toe is uitgegaan naar de gevolgen van het drama, naar het lot van het slachtoffer. Begrijpelijk, maar van de verdachte bestaat nog geen uitgekristalliseerd beeld, anders dan ‘het monster van de Esch’. Dat perspectief zal snel veranderen.

Strafzaken draaien om de vraag: is de verdachte schuldig? En zo ja: wat is het bewijs? Waarom is het delict begaan? En welke straf of maatregel (behandeling) past daarbij? Maar deze rechtszaak gaat voor driekwart over de persoon van de verdachte. Deskundigen van het Pieter Baan Centrum (PBC) -het justitiële instituut dat onder meer beoordeelt of verdachten een stoornis hebben – zijn in de zaal aanwezig. Hun bevindingen maken duidelijk dat ze wel wat gewend zijn, maar dat deze Rotterdamse jongen een verhaal apart is. Dat geldt ook voor mij. In